

Van “Plastische Opvoeding” naar “Craft, Design and Technology”

www.centrumartvorming.be

Historische situering

Tot voor het einde der zestiger jaren van de twintigste eeuw stond ons onderwijs gelijk met leren als een vorm van eng cognitief kennis opdoen. De school dreigde één grote memoriseerfabriek te worden. De leerinhouden behoorden netjes in het geheugen opgeslagen en ten gepaste tijde in de daartoe voorziene vormen gereproduceerd te worden. Het onderwijs was duidelijk gebaseerd op het Duitse neohumanistische “Bildungstheoretische” model met als belangrijkste stelling dat de geesteswetenschappelijke vorming in de gymnasia en humaniora de enige ware was. De onderwijskundigen hielden zich daarbij voornamelijk bezig met doel- en inhoudsproblemen. Didactische werkvormen, mediagebruik en alternatieve evaluatietechnieken kwamen niet aan bod. Uit deze opvattingen vloeide een categoriaal dualistisch onderwijssysteem voort met enerzijds de algemeen vormende vakken en aan de andere kant de doe-vakken.

Situering plastische opvoeding binnen het leerplan

Algemene vorming is nu nog steeds eenzijdig gedefinieerd als alles minus vormingsaspecten van manueel-technische expressieve aard. Dit heeft belangrijke gevolgen voor de vakken als plastische opvoeding, artistieke en esthetische vorming, manuele expressie, handvaardigheid, technologie enz., alle vakken waar de laatst genoemde vormingsaspecten aan bod komen. Er is de geringe waardering voor deze vakken door de leerlingen, ouders, directies en collega’s ondanks de vaststelling dat de didactisch interessante doelstellingen het best verwezenlijkt worden in een vak als plastische opvoeding. (1) Er is de vaststelling dat bovengenoemde vakken bij deliberaties als achter de streep geclasseerd staan. Ook het aantal lestijden dat het vak plastische opvoeding toebedeeld krijgt binnen het curriculum en de onduidelijkheid rond het benodigde bekwaamheidsbewijs om deze vakken te geven zijn kenschetsend voor de waardering ervan door de leerplannenmakers.

Men kijke toch ook in eigen boezem. Men bezondigt zich voortdurend aan navelkijkerij. De beeldende vakken (2) verschuilen zich achter vrijblijvende doelstellingen met dito appreciatie. Daarbij komt nog dat vanuit het “artistieke milieu” ook een zeker onderscheid in stand gehouden wordt, in de zin van “onze vakken zijn anders”, zij zijn meer voor leerlingen met een praktische begaaftheid, zij moeten het in de vingers hebben enzomeer.

Onderwijstheorie

Er is nood aan een welomlijnde filosofie en een wetenschappelijke fundering van de beeldende vakken in het curriculum. Alleen al in het waarnemingsteken komen drie naast elkaar staande theorieën voor nl het voor-expressieve tekenonderricht, de vrije-expressietheorie en de toegepaste Gestaltunglehre, die door hun differente aanhangers nauwelijks theoretisch geduid kunnen worden.

De auteurs P. Schuthof en C. Teyken (3) leverden in de zeventiger jaren een theoretische fundering die als theoretische basis kan dienen. Zij introduceerden een onderwijskundige benadering van de beeldende vakken met als doel: “het onderwijs in deze vakken te optimaliseren door de kennis, die door theorievorming en onderzoek is ontstaan, gesystematiseerd te presenteren. Het geheel van kennis dat op deze wijze is ontstaan, kan aangewend worden om de grondstructuren van het didactisch handelen in de beeldende vakken doorzichtig te maken. “

De vroegere voorzitter van de leerplancommissie, R. Van Heyste, stelt dat in de didactiek van de beeldende vakken nog eenzijdig gedacht werd vanuit

- Beschikbare materialen en toepassen vertrouwde technieken als doel op zich
- Ontwikkeling van persoonlijkheidskenmerken
- Het spel met de beeldaspecten (licht, kleur, ruimte en vorm) met overaccentueren van de verworvenheden van de Bauhausdidactiek met Johannes Itten en Kandinsky.

De aanpak tendert naar de hobbycultuur. Moeilijker lijkt het ook te komen tot een geordende integratie met gebrek aan transfer naar andere vakgebieden zoals technologie en wetenschappen.

Naar de Engelse pragmatische aanpak?

Schrijver dezes verkreeg door een zomercursus aan de Engelse University of Loughborough. ruim inzicht in de organisatie van het leervak genoemd “Craft, Design and Technologie” (CDT) wat vrij vertaald staat voor “Kunstnijverheid, Ontwerp en Technologie”. Dit lespakket wordt geïntegreerd aangeboden door één leraar gedurende verschillende geblokte lessen per week in goed daartoe uitgeruste vaklokalen. Deze aanpak is deels historisch te duiden door de lange traditie van de Arts and Craft Movement met Ruskin en Morris in het laatste kwart van de 19e eeuw. Zie http://en.wikipedia.org/wiki/Arts_and_Crafts_Movement De Engelse aanpak verklaart ook de hoge kwaliteit van de industriële vormgeving op dat continent. Denk ook aan de uitgebreide collectie kunstnijverheid in het Londense Victoria and Albertmuseum.

Zie http://nl.wikipedia.org/wiki/Victoria_and_Albert_Museum

Het hoofddoel van CDT komt neer op de ontwikkeling van het vermogen, materialen en werkmiddelen al ontledend, zelfonderzoekend en ontdekkend bezig zijnde, vorm te geven. De drie elementen: Craft, Design en Technology zijn intrinsiek met elkaar verbonden en krijgen hun noodzakelijke plaats bij het maken van werkstukken. Het accent dat de leraar wil leggen op één van de drie componenten is afhankelijk van de leeftijd van de leerlingen, de beginsituatie en voorkennis, de aarde van de probleemstelling, de ervaring van de leraar en de beschikbare materialen in de school. Kortom het is niet mogelijk de capaciteiten van de leerlingen te ontwikkelen als een van de drie elementen wordt verwaarloosd.

Hoofdinspecteur HMI Kelly stelt daarbij dat de hoofdprincipes om CDT te ontwikkelen in de scholen terug te brengen zijn tot de volgende rubrieken: (4)

- Kennis en vaardigheden (met gerichte inbreng van de kunsthistorie)
- Ontwerpen en uitvoering (technieken)
- Bijbrengen van leerhoudingen

Toegepast komt dit neer op het volgende. De leerlingen moeten in staat zijn tot

- Het kunnen analyseren van het probleem
- Het herkennen, opzoeken en aanwenden van geschikte bronnen
- Het op gang brengen en het kunnen aan de man brengen van ontwerpvoorstellen aan medeleerlingen (presentatie) door gebruik te maken van technieken (schets, technische tekening, maquette en 3D-simulatie)
- Het onderzoeken van relevante kennis tot het probleem
- Het kunnen beslissen om tot een aangepaste oplossing te komen
- De uitwerkingsmethode kunnen plannen
- Het bijsturen van de vordering tot een afdoend resultaat bereikt is

Concretiseert men dit programma, dan kan men bijvoorbeeld komen tot volgende opgaven die het praktische deel uitmaakten van de stage:

- Ontwerp een auto-mobiel (een uit zichzelf voortbewegend voorwerp) die zelfstandig een helling van 30° kan oprijden
- Ontwerp bewegend speelgoed van beschilderd hout; kom al schetsend van foto's uit tijdschriften of de studie van natuurvormen of geometrische vormen tot oplossingen; bedenk daarbij een aangepaste verpakking zodat het product een identiteit krijgt naar buiten toe
- Ontwerp een ruimtelijk concrete situatie die, wanneer men er mee geconfronteerd wordt, verwondering veroorzaakt

Pas daarbij de volgende strategie toe:

- Stel je van in het begin divergent op. Sluit daarbij geen enkele oplossing of materiaal op voorhand uit en laat je inspireren door het “man made” gebied of alles wat voor je ooit gemaakt werd. Kom in de transformatiefase tot deeloplossingen en combineer deze in de divergerende fase tot het uiteindelijke eindproduct
- Daarbij wordt het eindproduct gezien als een fase die het gevolg is van een doorgedreven leerproces
- Daarbij moet dit proces ook traceerbaar en herhaalbaar zijn en geordend een weerslag krijgen in een logboek of portfolio. De presentatietechnieken zijn daarbij geen doel op zich maar een middel om oplossingen zichtbaar te maken aan anderen.

Zie voor ontwerptheorie:
http://www.ds.arch.tue.nl/Education/Courses/7ad02/Ontwerptheorie/7AD02_Week1.pdf

Schematisch voorgesteld:

Vertrekkende van een centraal idee

IDEE → UITWERKING → PRESENTATIE

B+V
Man made
Techniek
Nieuwe media

Naar anderen
verdedigen

In woorden

Via beelden

PROCES

PRODUCT

Moet herbeleefbaar zijn in documenten

Tekening
Maquette
Compositie
installatie

Samengevat: schep een beeldende leeromgeving; formuleer daarbij spanningsvolle opdrachten waarbij met beperking aan werkmiddelen een leerproces doorlopen wordt dat leidt tot een origineel werkstuk.

Voetnoten

- (1) Doctoraatsproefschrift A. Louwyck, 1976, RU Gent, "Einddoelstellingen van het secundair onderwijs in West-Europa"
- (2) Beeldende vakken is hier aangegeven als overkoepelende term voor plastische opvoeding, artistieke vorming, handvaardigheid en expressie
- (3) Schuthof, P. en Teyken, C., in "Reader beeldend onderwijs: een onderwijskundige benadering van de beeldende vakken", Wolters-Noordhof, 1975
- (4) Zie programma cursus CDT "Group descriptions and details" uitgegeven door het "Department of Education and Science", Elizabeth House, London, UK

Voor achterliggende informatie over CDT Zie http://atschool.eduweb.co.uk/trinity/ph_hist.html
Geschiedenis van technologie in het Britse onderwijssysteem

